

**Towarzystwo Miłośników Lwowa
i Kresów Południowo-Wschodnich
Oddział Katowice**

Jubileusz 30-lecia

**Edycja pamiątkowa
Katowice 2019**

*Kocham Cię Lwowie, miasto mojej młodości
I złotej mego żywota jesieni,
Bom krew z krwi twojej i kość z twej kości,
Bośmy na wieki ze sobą złączeni...*

Kocham Cię Lwowie (fragment) – Henryk Zbierzchowski

30 lat działalności Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich Oddział Katowice

Chcąc uzyskać odpowiedź na pytanie o obecność Lwowian i Kresowian na Śląsku – w tym w Katowicach – trzeba wrócić pamięcią do II-giej wojny światowej. Jest wrzesień 1939 roku. Do Lwowa i na Kresy wkraczają wojska sowieckie. Przez dwa lata trwa bezkompromisowa likwidacja głównie polskiej inteligencji poprzez wywózki w głąb Rosji i aresztowania. Kolejny etap eksterminacji to rok 1941, po wybuchu wojny niemiecko-rosyjskiej do Lwowa wkraczają kolejni okupanci, tym razem Niemcy. Teraz to oni dokonują działań eksterminacji Polaków poprzez aresztowania, rozstrzeliwania, w tym profesorów uczelni lwowskich, wywózki na roboty do Niemiec.

Polaków na Kresach Południowo-Wschodnich, abyli to mieszkańcy województw: lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i w części wołyńskiego, ubywa w zatrważającym tempie. Grabiona i likwidowana jest ich Ojczyzna.

Jest rok 1943 – pamiętny mordowaniem Polaków przez bandy UPA. Giną nasi Rodacy, którzy z dziada pradziada mieszkali na tych ziemiach, tworzyli tu kulturę, budowali szkoły, kościoły, uczelnie.

Rok 1944 – pamiętny wkroczeniem do Lwowa – ponownie – tzw. „drugich Sowietów”, jakoby sprzymierzeńców. Tym razem dokonuje się aresztowań między innymi Akowców, którzy w dobrej wierze ujawnili się i pomagali usuwać Niemców ze Lwowa.

Jak wiadomo, równolegle w tym czasie, zapadają decyzje polityczne na konferencjach w Jałcie i Poczdamie o podziale Europy. Wschodnie granice Polski przesuwane są bez naszej zgody o 200 km na zachód. Jako rekompensatę otrzymujemy nową granicę na Odrze i Nysie Łużyckiej, ale w efekcie zostajemy zubożeni o 76 tys. km².

Polacy z terenów wschodnich, w oparciu o te decyzje polityczne, mają być przesiedleni na zachód. Oznacza to, że winni oni zostawić cały dobytek i dorobek pokoleń wytworzony na tych ziemiach przez dziesiątki i setki lat, groby swoich przodków i mają się przenieść w nieznaną.

I tak w wagonach towarowych, bydłowych, często odkrytych, bez zabezpieczenia podstawowych warunków sanitarnych, jadą w głąb kraju 10-14 dni. Mogli zabrać ze sobą jedynie skrzynie z pościelą, odzież, garnki, książki, dokumenty itp., czyli to, co mogli udźwignąć. Polacy wyjeżdżali z płaczem, bowiem w jednej chwili zostali pozbawieni ojcowizny, wszelkiego dobra, które posiadali, pozostały im jedynie skrzynie i skromne mienie osobiste.

W ramach procesu ekspatriacji w latach 1944-1948 przybyło do „nowej” Polski około 1.5 miliona osób, a w latach 1955-1959, jeszcze dodatkowo 250 tysięcy. Lwów musieli opuścić księża, pracownicy obiektów kultury (opery, teatru), pracownicy uczelni wyższych, w tym politechniki, uniwersytetu z wydziałem medycznym oraz inni przedstawiciele elit naukowych.

Transporty wysiedleńcze docierały głównie na tereny tzw. Ziemi Odzyskanych w Polsce. Wszystko dla przesiedlonej ludności z Kresów było inne, obce. Przykładowo nawet język gwary śląskiej był zupełnie niezrozumiały dla Kresowian.

Część tych ekspatriantów przybyła również do Katowic i to oni właśnie, po 40-letnim przymusowym wymazywaniu z pamięci Lwowa i Kresów (temat tabu), utworzyli Towarzystwo Miłośników Lwowa. Główny zarząd Towarzystwa powstał we Wrocławiu w październiku 1988 r. W styczniu 1989 r. w Katowicach powstała grupa inicjatywna TML w ilości 18 osób. Przewodniczył im kol. Franciszek Speicher i po 3 miesiącach przygotowań, 13 kwietnia tegoż roku, w dzielnicowym domu kultury w Katowicach przy ul. Tyszki 47 (dziś ul. Grażyńskiego 47) odbyło się I walne (założycielskie) spotkanie Towarzystwa. Wzięło w nim udział 267 osób, a deklaracje przystąpienia podpisały 192 osoby. Powołano wtedy Zarząd Oddziału, którego prezesem został profesor Ludwik Müller. Utworzona została też Komisja Rewizyjna i Sąd Koleżeński. To pierwsze spotkanie uświetniły występy i recytacje aktora i reżysera sceny śląskiej Jerzego Polańskiego i występy młodzieży licealnej z Sosnowca.

W listopadzie 1989 r. profesor L. Müller zrezygnował z funkcji prezesa, a jego miejsce zajął w styczniu 1990 r. Ryszard Zaorski. W maju 1991 r. nastąpiła kolejna zmiana i prezesem został Lesław Hawling, którego prezesura trwała do stycznia 2006 r. Po nim stanowisko to piastował owocnie przez 10 lat Stanisław Grossman. Następnie przez okres kilku miesięcy prezesem był Antoni Wilgusiewicz i po jego rezygnacji w grudniu 2016 r. naszymu Oddziałowi przewodniczy Maria Ślepowrońska.

Sięgając pamięcią do roku 1991, oddział liczył 711 członków – a płacących składki – 350 osób. Obecnie jest nas 35 osób – w tym z dawnej kadry pozostało około 10 osób. W międzyczasie dołączyli do nas nowi członkowie, którzy stanowią już młodsze pokolenie. W tym miejscu należy się pamiętać tym Koleżankom i Kolegom, których nie ma już wśród nas, a którzy swą osobowością, pracą, zapalem i wolą działania przyczynili się do zachowania pamięci o Kresach i przekazywania jej następnym pokoleniom Polaków.

Należą do nich w szczególności: Lesław Hawling – wieloletni nasz prezes, który organizował comiesięczne odczyty i wykłady. Do ich wygłaszania zapraszał wybitne osobistości ze świata nauki i kultury. Zyskał nasz szacunek i sympatię. Roman Chrzastowski – znany bibliofil, miłośnik książek i skarbnica wiedzy historycznej; Otto Hagersheimer – wielce zasłużony w sprawach organizacyjnych;

Witold Korbel – absolwent lwowskiego Korpusu Kadetów, muzealnik, autor wielu wystaw poświęconych pamiątkom lwowskim, a także współtwórca pomnika Kadetów Lwowskich poległych w III powstaniu śląskim pod Górą Św. Anny; Profesor Jerzy Zieliński – współzałożyciel Śląskiej Akademii Medycznej, zagwarantował nam bezpłatną siedzibę w budynku starego dworca katowickiego; Henryk Markowski – wieloletni kolporter prasy; Jerzy Fic – intelektualista, człowiek ogromnej wiedzy; Witold Kędzieski – zawsze uczynny i gotowy nas wspierać.

Oprócz tych niezwykłych Lwowiaków mieliśmy w swoim gronie także godne pamięci koleżanki. Prym wiodła Elżbieta Stanek – energiczna organizatorka naszego Towarzystwa, zawsze aktywna, zaangażowana w pomoc. Oprócz niej działała pani Władysława Biegus, która zainicjowała akcje odwiedzin chorych członków naszego Oddziału potrzebujących różnorodnej pomocy. Była też Marta Łabno, która wśród wielu zajęć najwięcej uwagi poświęcała działalności charytatywnej; to przez jej ręce przechodziły stopy paczek z darami dla Rodaków z Kresów. Z kolei Janka Mazurowa cały swój czas, jako członkini Towarzystwa i nasza kasjerka, poświęcała na zbieranie składek i prowadzenie ewidencji członków. Trzeba też wspomnieć Zosię Żółkiewicz – naszą poetkę, profesor Danutę Rogalową, Alinę Chwalibogowską i wiele, wiele innych osób, które poświęciły swój czas i energię na pracę społeczną wspierającą Polaków na Kresach i przyczyniły się do zachowania pamięci o kulturze, zabytkach i wiedzy o tym, co Lwów i Kresy wniosły do dziedzictwa kultury polskiej. Nestorką naszego Towarzystwa jest Helena Sak, żywa historia, niespożyta energia, autorka wielu pomysłów i cennych inicjatyw.

Działalność Oddziału Katowickiego TMLiKP na przestrzeni minionych 30-lat obejmuje następujące dziedziny:

I. Działalność charytatywna

- Pomoc materialna dla najbiedniejszych Polaków na Kresach – wysyłanie paczek żywnościowych i z odzieżą dla potrzebujących osób prywatnych we Lwowie i okolicach, zamieniona obecnie na pomoc finansową. Aktualnie dwa razy w roku przed świętami przekazujemy pieniądze dla 33 potrzebujących. Środki na ten cel pochodzą z kwest w kościołach przeprowadzanych przez naszych członków po mszach świętych w intencji różnych rocznic dotyczących historii Kresów Południowo-Wschodnich.
- Organizacja kolonii letnich dla polskich dzieci z Kresów – w latach 90 XX wieku organizowaliśmy kolonie letnie, nad morzem np. w Lisim Jarze (grupa 30 dzieci ze szkoły nr 10 we Lwowie), dzieci wypoczywały także w Rycerce koło Żywca. Kolonie te finansowane były głównie przez Urząd Miasta Katowice przy wsparciu Wspólnoty Polskiej. W następnych latach, wobec braku dofinansowania

ze strony Miasta Katowice, kolonie były organizowane w Łutowcu w ośrodku fundacji „Elementarz”, która częściowo finansowała pobyt dzieci. Tu również w koszcie pobytu jak i transporcie dzieci uczestniczyła Wspólnota Polska.

- Pomoc dla przedszkoli – dzięki zaangażowaniu siostr Notre-Dame, prowadzących przedszkole Tęcza w Katowicach-Brynowie, od wielu lat mamy możliwość udzielania dwa razy do roku pomocy przedszkolom polskim we Lwowie i okolicy (zabawki, książki, słodycze).
- Inne formy – nieśliśmy również pomoc tam, gdzie była ona potrzebna, np. na budowę kościoła w Brześciu, Zasławiu, Brodach i Lwowie-Sichowie, na wsparcie różnych organizacji i akcji polskich we Lwowie jak np. Polskie Radio Lwów; Również na pomoc dla pogorzalców – polskiej rodziny na Bukowinie.

II. Współpraca z młodzieżą w Katowicach

- Organizacja corocznych konkursów (we współpracy z Miastem Katowice) międzyszkolnych (szkoły podstawowe i gimnazja) historycznych i recytatorskich poświęconych wiedzy o historii Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich oraz poezji związanej z twórczością Lwowiaków/Kresowian.
- Organizacja periodycznych prelekcji tematycznych dla młodzieży liceów ogólnokształcących (I LO im. Kopernika, X LO im. Paderewskiego, XV LO im. Piłsudskiego, II LO im. Konopnickiej, III LO im. Mickiewicza, IV LO im. Maczka) i SP 35 im. Korczyńskiej oraz I Szczepu ZHP im. Obrońców Katowic.
- Organizacja wycieczek młodzieży do Lwowa ze szczególnym uwzględnieniem laureatów uprzednio wspomnianych konkursów.
- Zbiórka przez młodzież szkolną zniczy przed 1 listopada, które są przeznaczone na polskie groby na Kresach Południowo-Wschodnich.

III. Renowacja polskich grobów we Lwowie

Dotychczas udało nam się pokryć koszty odnowy około 40 polskich mogił na Cmentarzu Łyczakowskim i Janowskim we Lwowie. Renowacji poddano groby osobistości zasłużonych dla Lwowa, Kresów i Rzeczypospolitej w sferze kultury, sztuki, medycyny, oświaty i nauki oraz wojskowości.

Pieniądze na ten cel są organizowane poprzez coroczne kwesty naszych członków i młodzieży licealnej w dniu 1 listopada na cmentarzach katowickich. Ostatnio do tej akcji dołączyła Śląska Izba Lekarska, która partycypuje w kosztach remontu grobów znanych lekarzy we Lwowie.

IV. Wystawy tematyczne

W celu pogłębienia wiedzy o Kresach od wielu lat organizowane są wystawy tematyczne. Np. wystawa z okazji 75-lecia obrony Lwowa odbyła się w Muzeum Śląskim w 1993 roku; Wystawa z okazji 650-lecia uzyskania praw miejskich przez

Lwów z rąk króla Kazimierza III Wielkiego i 350-lecia ślubów króla Jana II Kazimierza – zorganizowana w Bibliotece Śląskiej w 2006 roku; Wystawa pt. „Lwów – Niepodległa” odbyła się w Bibliotece Śląskiej w 2018 roku. Nie sposób wymienić wszystkie, tego typu, zorganizowane przez Towarzystwo aktywności.

V. Trwałe ślady działalności – tablice pamięci

Staraniem Oddziału Katowickiego TMLiKPW oraz dzięki darczyńcom (organizacjom i osobom prywatnym) udało się ufundować i uroczystie poświęcić tablice upamiętniające bohaterskie czyny obrońców Lwowa i polskości tego miasta oraz Kresów Południowo-Wschodnich z lat 1918-1920 i 1939-1947:

- Tablica upamiętniająca 75-rocznicę Obrony Lwowa – w Archikatedrze Chrystusa Króla w Katowicach (1993)
- Tablica upamiętniająca Polaków pomordowanych w latach 1939-1947 przez Armię Czerwoną, hitlerowców, NKWD, OUN-UPA – na kaplicy cmentarnej przy ul. Sienkiewicza w Katowicach (2005)
- Tablica upamiętniająca mord na profesorach lwowskich dokonany przez hitlerowców w 1941 roku – w Kościele Akademickim w krypcie Archikatedry Chrystusa Króla w Katowicach (2011) – przy udziale Uniwersytetu Śląskiego
- Tablica upamiętniająca 100-rocznicę Obrony Lwowa – odsłonięta dnia 25 listopada 2018 r. w Kościele Garnizonowym św. Kazimierza Królewicza w Katowicach
- Staraniem TML, Rada Miasta Katowice nadała w 2011 roku estakadzie, będącej częścią DTŚ, nazwę Orłąt Lwowskich, co upamiętnia tablica kamienna pod estakadą.

VI. Inna działalność

- Współpraca z parafiami katowickimi (Archikatedrą Chrystusa Króla – Kościołem Akademickim, Kościołem Garnizonowym, Kościołem Św. Michała Archanioła, Kościołem Św. Ludwika Króla i Wniebowzięcia NMP oraz Zgromadzeniem Sióstr Służebniczek NMP) dotycząca organizacji okolicznościowych mszy świętych upamiętniających rocznice Obrony Lwowa i innych wydarzeń patriotycznych.
- Organizacja różnego rodzaju konferencji oświatowych i wydarzeń kulturalnych oraz spotkań okolicznościowych (w tym opłatkowych)
- Występy artystyczne w Teatrze Śląskim im. Wyspiańskiego (czterokrotnie gościł Polski Teatr Ludowy ze Lwowa), a także coroczne koncerty zespołu kresowego „Paka Rycha” z Bytomia z programami patriotycznymi (dzięki uprzejmości kierownictwa MDK „Koszutka”)
- Do innych form działalności należy zaliczyć kontakty z bratnimi oddziałami TMLiKPW na terenie województwa śląskiego, jak również współpracę z in-

stytucjami jak Wydział Kultury i Wydział Promocji Urzędu Miasta w Katowicach, Pełnomocnik Marszałka Woj. Śląskiego d/s Kombatantów, Górnośląskie Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, którego prezes, pan Stefan Gajda, zawsze w miarę możliwości wspiera naszą działalność, za co jesteśmy Mu bardzo wdzięczni.

- Współpraca z mediami (Radio Katowice, TVP Regionalna, Dziennik Zachodni) w kwestiach informacyjnych i promocyjnych oraz Biblioteka Śląska, (m.in. projekt „Świadkowie historii”), MDK „Koszutka” i MDK „Ligota”.
- Bardzo ważnym i kluczowym elementem naszej działalności jest stała współpraca z Polakami i organizacjami polskimi we Lwowie np. Marią Szymańską i Krzysztofem Szymańskim - redaktorem Kuriera Galicyjskiego, Markiem Horbaniem -prezesem LKS „Pogoń Lwów”, Polskim Towarzystwem Opieki nad Grobami Wojennymi.

Reasumując, działalność nasza przez całe 30 lat opiera się na współpracy z ludźmi dobrej woli. Od połowy 2016 r. spotykamy się regularnie w Centrum Organizacji Pozarządowych w Katowicach przy ul. Kopernika 14, gdzie mamy siedzibę.

Aktualnie nasz niewielki Oddział stara się w miarę możliwości, a nawet ponad nasze siły, sukcesywnie przekazywać pamięć o naszym Lwowie i Kresach Południowo-Wschodnich następnym pokoleniom, zwłaszcza młodzieży.

Ślad wspomnień – Weronika Zarzycka

Czym jest wspomnienie?

Pamiętką tajemną

Fotografią bezcenną

Kolorową

Trójwymiarową

Prawdziwym dowodem

Rejestrem

Uniwersalnym źródłem informacji

Jest we mnie

Nie widać go

A tyle aż jest

Że wciąż jestem

Falami powraca

Dopiero wraz z nami odchodzi

Powoli zanika

Bez śladu zanika

FOTOALBUM TML (skrónona wersja)

Pierwsza wycieczka TML O/Katowice do Lwowa (1994) – Cmentarz Orłat.

Wręczenie złotych odznak zasłużonym członkom TML O/Katowice (2002)
Od lewej stoją: Anna Krzeszewska, Henryk Markowski, Hanna Fedorowicz,
Lesław Hawling (prezes), Zofia Żółkiewicz.

Druga wycieczka TML O/Katowice do Lwowa (1997) – Kopiec Unii Lubelskiej

Członkowie TML O/Katowice przy tablicy pamiątkowej w Katedrze Katowickiej (1994)

Grupa dzieci polskich ze Lwowa na kolonii w Polsce – Łutowiec (lipiec 2012)

25-lecie TML O/Katowice – uroczystość w MDK Koszutka (2014) – wieloletni prezes Stanisław Grossman z przedstawicielem Urzędu Miasta Katowice

Kwesta młodzieży licealnej na cmentarzu przy ul. Panewnickiej w Katowicach (listopad 2017)

Poczty sztandarowe liceów katowickich podczas uroczystości odsłonięcia pamiątkowej tablicy z okazji 100-lecia obrony Lwowa w Kościele Garnizonowym w Katowicach (listopad 2018)

Grobowiec rodziny Maciejowskich we Lwowie w którym spoczywa I Prezes Towarzystwa Lekarzy Galicyjskich (niedawna renowacja sfinansowana przez Śląską Izbę Lekarską i TMLiKPW O/Katowice)

Grób Ludwika Kuchara (wielkiego filantropa związanego z LKS „Pogoń Lwów”) na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie po renowacji przeprowadzonej z inicjatywy TMLiKPW O/Katowice

Grupa członków TMLiKPW O/Katowice na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie (wrzesień 2018) - kwatera Obrońców Lwowa - od lewej: Andrzej Szteliga, Jadwiga Feifer, Joanna Ciszewska-Szteliga, Maria Ślepowrońska (prezes), Marian Klimek

Znicze z Katowic na grobach polskich na Cmentarzu Janowskim we Lwowie (listopad 2018)

Spotkanie opłatkowe TMLiKPW O/Katowice (1996) – od lewej: Helena Sak, Lesław Hawling (prezes TML O/Katowice), Elżbieta Stanek, Andrzej Michniewski (prezes TML O/Zabrze)

Spotkanie Towarzystwa w Katowicach (2017) – pod egidą Marii Ślepowrońskiej (prezes)

Katowicka akcja charytatywna dla polskich dzieci przedszkolnych we Lwowie (kwiecień 2019)

Spotkanie kresowe z prof. Nicieją w Bibliotece Śląskiej (marzec 2019) – autografy dla członkiń naszego Towarzystwa, Lidii Grzybowskiej i Ireny Właszczyk

Tablice pamiątkowe powstałe i istniejące w Katowicach z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich Oddział Katowice

Archikatedra Chrystusa Króla w Katowicach

Kościół Garnizonowy w Katowicach

Kaplica Cmentarna Katowice, ul. Sienkiewicza

Kościół Akademicki w Katowicach

PODZIĘKOWANIE dla TML (wybrane spośród wielu)

Lwów, 18 stycznia 2019 roku

Prezes Zarządu
Oddziału TMLiKP-W
w Katowicach

„Maria Ślepówrońska

Szanowna Pani Prezes,

Po raz kolejny Polacy ze Lwowa dzięki Państwa zaangażowaniu otrzymali dar serca – pomoc finansową z okazji święta Bożego Narodzenia. Państwa troska o tych, co pozostali we Lwowie przepelnia nasze serca radością i pewnością, że nie zapominać Państwo o nas. Pamięć Wasza daje tę świadomość i dodaje im siły do przetrwania. Pomoc i serdeczności, okazywane nam każdorazowo przez Państwo z okazji kolejnych świąt, czynią te święta bardziej radosnymi i spokojnymi.

Dzięki państwa zaangażowaniu odczuwamy, że nie jesteśmy samotni, pozostawieni samym sobie, swoim troskom i niewesołym rozważaniom. Mamy pewność tego, że w Katowicach są Rodacy, którzy pamiętają i dzielą się tym co mają najcenniejsze – sercem, pamięcią i troską, chociaż sami też borykają się z trudnościami, chorobami i też im się nie przelewa. Wasza serdeczność chociaż na krótko pozwoliła zapomnieć o dniu codziennym i kłopotach, pozwoliła chociaż na chwilę odetchnąć i napawać się atmosferą świąt.

Na ręce Pani Prezes w imieniu osób, obdarowanych świąteczną pomocą, zorganizowaną przez katowicki oddział TMLiKP-W, składamy najserdeczniejsze wyrazy wdzięczności za pamięć i troskę o tych, już niestety nielicznych, którzy strzegą nadal polskości we Lwowie. Pragniemy również przekazać na Pani ręce głęboką wdzięczność i wiele serdeczności wszystkim ludziom zaangażowanym w sprawę świątecznej pomocy dla Lwowiaków.

Niech dobry Bóg obdarzy Was hojnie wszelkimi łaskami i doda sił i wiary do dalszej działalności.

Życzymy dużo zdrowia, pogody ducha i wytrwałości.

Bóg zapłać za Waszą pracę, wysiłek i poświęcenie

Z wyrazami wdzięczności i szacunku

*Maria i Dymek
Szymankiewicz*

Patronat Honorowy
Prezydenta Miasta Katowice

Komitet redakcyjny publikacji:

Helena Sak
Irena Właszczuk
Maria Ślepowrońska
Jadwiga Feifer
Andrzej Szteliga

Druk:

Wydawnictwo AM POLIGRAFIA Sp. z o.o.
40-750 Katowice, ul. Czeremchowa 10 B

**Partnerzy i Sympatycy
Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich
Oddziału Katowice**

Miasto Katowice

Województwo Śląskie

**Towarzystwo Miłośników Lwowa
i Kresów Południowo-Wschodnich
Zarząd Główny we Wrocławiu**

**STOWARZYSZENIE
„WSPÓLNOTA POLSKA”**

**Przedszkole Niepubliczne
Sióstr Szkolnych de Notre Dame**

ARCHIDIECEZJA KATOWICKA

**Parafia Garnizonowa
św. Kazimierza Królewicza
w Katowicach**

